

דברי פתיחה

ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא.

על הפסוק תשח חשך ויהי לילה ביארו חכמינו ז"ל במס' ב"מ (פ"ג:) זה העוה"ו שדומה ללילה, וביאר בזה בס' מסילת ישרים (פרק ג) שחשך הלילה שני מיני טעויות אפשר לו שיגרום לעין האדם, או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאילו הוא אדם, ואדם כאילו הוא עמוד, וכן תומריות וגשמייות העוה"ז הנה הוא כחושך הלילה לעין השכל וגורם לו שתי טעויות, הא' אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם וכו', והטעות השניה והיא קשה מן הראשונה היא שמטעה ראייתם עד שרואים הרע כאילו הוא ממש טוב והטוב כאילו הוא רע וכו'.

והנה המאיר לחשכת הלילה של העוה"ז הוא הקב"ה, וכדכתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ד' וגו', וכתיב כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, וכן כתיב כי אתה נרי ד', וד' יגיה חשכי, וכהנה רבות. אלא שהקב"ה הוא קל מסתתר, ומאוד קשה לאדם לחפש ולמצוא הארה זו. ואשר על כן נתן לנו את התורה, והודיענו שנה מצוה ותורה אור, ועל הדבר הזה אנו מתפללים אליו ית', והאר עינינו בתורתך, שכידוע [עי' רמב"ן בהקדמתו לביאורו על התורה] כל התורה כולה היא שמוחיו של הקב"ה, ולפיכך היא נקראת בשם המשל הקדמוני, שהיא משלו של הקב"ה אשר הוא קדמונו של עולם, [ועי' מזה בס' שם עולם לבעל החפץ חיים ז"ל, ח"א פי"ב בהג"ה], ואורייתא וקוב"ה חד הוא, דהתורה היא חכמתו של הקב"ה, והוא וחכמתו אחד, וכשעה שהאדם עוסק בתורה, הר"ז ממש כמחבק את המלך וכו', [ועי' כל זה בס' התניא (פרק ד')], ונמצא שההארה הבאה מכח לימוד התורה היא הארה הבאה מכח התקרבות האדם להקב"ה, שהרי בשעה שהאדם לומד תורה, הרי הוא מתקרב אליו ית', וכדבריהם ז"ל במס' תמיד (לב:) כל העוסק בתורה כלילה, שכינה כנגדו. ונראה דהיינו נמי כונת המדרש עה"פ ד' אורי וישעי, אורי בר"ה, שבר"ה נברא האדם, ובו ביום לימדו הקב"ה מקצת תורה, ובו ביום התחילה להאיר הארת התורה לאדה"ר, ומה"ט נמי מאריכים בענין קבלת התורה בנוסח הברכה דשופרות ואומרים אתה נגלית בענין כבודך על עם קדשך לדבר עמם וכו', ולכל יו"ט יש ענין מיוחד (טהעמע) לעצמו, ואחד מעניני קדוה"י רר"ה הוא ענין קבלת התורה, והוא מהטעם הנ"ל.

וד' אורי בר"ה, ר"ל שע"י לימוד התורה האדם מתקרב אל הקב"ה, ומקבל הארה ממנו ית'.

ובענין זה דהארת התורה שנוכר בקרא דכי נר מצוה ותורה אור, כבר העירו רז"ל (בסוטה כא.) תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור לומר לך וכו', שהארת התורה יותר גדולה מאשר הארת המצוות. ומאי דכתיב בתהלים (קיט) נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי, שאף לדברי תורה קרא הכתוב נר [ולא קראו אור], כבר עמדו על כך בילקוט שמעוני (שמה), וביארו שכך אמר דוד, כשאני מתחיל בדברי תורה מעט אני מתחיל בהם, וכשאני נכנס בתוכו שערים הרבה נפתחים לי. כלומר, דבתחילת לימודו של האדם אף דברי תורה אינם מאירים בעדו אלא כנר, ואין הארת התורה אלא כהארת שאר המצוות, אלא שלאט לאט כל השערים נפתחים לפניו עד שהופכת התורה להיות כבחינת אור גדול המאיר.

והנה הראשונים ז"ל כתבו שמעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, אך אין זה מספיק עדיין לדחות את כל החושך. וממילא יהיה שכלו של אדם זה שרק התחיל ללמוד במצב של אור וחושך משתמשים בערבוביאי, אך כשיש לו לאדם הרבה מן האור, או בודאי יצליח לדחות מעליו את כל החושך, וליאור אך ורק באור התורה בלבד. ולפיכך אנחנו חייבים להודות לו ית' על ששם חלקנו מיושבי ביהמ"ד

הגדול דישיבת רבנו יצחק אלחנן פה בעיר נוא יארק זה כבר שנים רבות החל מגיל הכר-מצוה שלי ועד היום הזה, ועל שזיכני ליאור שם מאור התורה, כאשר שימשתי שמה אצל כמה מגדולי התורה והיראה, ובמיוחד אצל מו"ר המובהק הגאון האדיר מרן ר' יוסף דוב הלוי סאלאוויטשיק, ישלח לו ד' מהרה רפו"ש מן השמים, אשר האיר עינינו באור תורתו — בין בהלכה ובין באגדה — בריבוי שיעוריו, שתמיד היו בבחינת הרבה מן האור, ואשר על ידיהן תמיד הרגשנו היאך שנתמלא הבית כולו אורה, והיו הדברים תמיד שמחים כנתינתן מסיני, וחבל על הרבה משומעי דבריו שפשוט לא היו להם הכלים הראויים בכדי לקבל את ריבוי האור ההוא, וכמה בנ"א יש, שאפילו את השיחת-חולין שלו לא הבינו, וגורמים לו עכשיו בזיונות כאומרים בשמו דברי הלכה או דברי השקפה אשר מעולם לא עלו על לבו, ומבואר בגמ' ברכות (כו:): שתלמיד שאומר דבר שלא שמע מרבו גורם — חלילה — לשכינה שחסתלק מישראל, והוא דבר מכאיב מאוד, ואכמ"ל בזה.

ובנוסח התפילה תקנו חכמינו ז"ל לומר ותן חלקנו בתורתך, וכונת ענין זה הוא שלכל אדם מישראל יש חלק מיוחד בתורה, דמבואר בזה שיש בתורה ס' רבוא אותיות, ואיתא בס' מגלה עמוקות שחיבת ישראל הוא הר"ת של י"ש ש"שים ר"בוא א"ותיות ל"תורה, ועי' פנ"י לקידושין (ל) מש"כ בזה בשם השל"ה הק'. ונראה בזה, דהנה איתא בספרי (לפ' שופטים) עה"פ לא חסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך אשר תנחל, יכול אף בחו"ל, ת"ל בנחלתך אשר תנחל, בא"י עובר בשני לארץ, בחו"ל אינו עובר אלא משום לאו אחד בלבד . . . מנין למחליף דברי ר"א בדברי ר"י, ודברי ר"י בדברי ר"א . . . שהוא עובר בל"ת, ת"ל לא חסיג גבול רעך. וב' דברים אלו צריכים ביאור באמת, א' מ"ט יש לאו מיוחד בגזול קרקע בא"י, שאינו נוהג בגזול מטלטלין בא"י או בגזול קרקע בחו"ל. וב', איזה שייכות יש בין המחליף דברי ר"א בדברי ר' יהושע ובין המסיג גבול בקרקעות שבא"י.

הנראה לומר בבאור הענין, דאיתא בגמ' ערכין (לב:): תניא משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות שנאמר וקראתם דרוך בארץ לכל יושביה, בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן. יכול היו עליה והן מעורבין שבט בנימין ביהודה, ושבט יהודה בבנימין, יהא יובל נוהג, ת"ל לכל יושביה, בזמן שיושביה כחיקונן ולא בזמן שהן מעורבין. ועיין רמב"ם פ"י משמיטה ויובל ה"ב, דבשבע שכבשו ושבע שחילקו עדיין לא הפרישו תרומ"ע ולא נהגו מצות ספירת שנות שמיטין ויובלות שנאמר שש שנים תורע שדך ושש שנים תזמור כרמך, עד שיהיה כל אחד מכיר את ארצו, [ומקורו בתו"כ ר"פ בהר], הרי מבואר דחלות קדושת הארץ לענין מצוותיה לא התחילה עד לאחר שחלקוה ליחידים והי' כל אחד ואחד מכיר את חלקו, ולא בזמן שהיו מעורבים. וממילא נראה לומר שהמסיג גבול רעהו בא"י, מלבד מה שעושה בזה מעשה גולה, הרי הוא ג"כ פוגם במקצת בקדושת הארץ, שהרי תחילת חלות קדושתה לא באה אלא ע"י מה שהי' כל אחד ואחד מכיר את חלקו. והנה גדר הלאו המיוחד הזה דלא חסיג גבול רעך וכו', שלא לפגום בקדושת הארץ ע"י מה שמערבבים את החלקים של היחידים השונים.

ומעתה נ"ל דזוהי ג"כ כונת הספרי במש"כ שהמחליף דברי ר' אליעזר בדברי ר' יהושע ודברי ר"י בדברי ר"א ג"כ עובר בלאו הזה, די"ש ש"שים ר"בוא א"ותיות ל"תורה, ולכל אדם מישראל יש לו חלקו המיוחד לו בתורה, ואין קדושת התורה נשלמת ונגמרת אלא ע"י צירוף כל החלקים יחד, וכמו שבנוגע לקדושת הארץ, אין הקדושה נגמרת עד שיהא כל אחד ואחד מכיר את חלקו, ה"נ בקדושת התורה בעינן שיהא כל חלק פרטי ניכר בפנ"ע, שאלו הן דברי ר"א ואלו הן דברי ר"י, ושלא להחליפן ושלא לערבבם יחד, וכמו שהמסיג גבול בא"י פוגם במקצת בקדושת הארץ, כמו"כ המחליף דברי ר"א בדברי ר"י פוגם הוא במקצת בקדושת התורה, ועובר בזה משום לא חסיג גבול רעך.

והנה במס' גטין (לח.) למדו רז"ל לדין כיבוש מלחמה מדכתיב (בפ' בלק) וישב ממנו שבי, שהוא אופן מחודש של קנין נכסים, ובס' תהלים (ס"ח) כתיב האי לישנא לגבי קנין התורה ע"י משה רבנו,

עליה למרום שביט שבי, ש של כיבוש מלחמה, שתהי' חפצו, וכחורתו יהגה יומנו ופרש"י (שמה), על שמו נ וגם זכיתי לקנות בקנין של ובזכות תלמוד תורה דרבינו ומאוד מאד אני מודה לה והנה במשך שלשים

הוא ליקוט מכמה מאותם כל המאמרים בנוסח אחד לכתחילה לא נכתבו הדבר בפנ"ע, והדברים נחחדשו זה, רק תיקנתי את הדברי וידיד משפחתנו מרן הגאון המאמרים שנכתבו מלכתו שנכתבו מלכתחילה לשם

ובסוף הספר הוספתי ר"מ אצלנו בישיבה), אשו לדינא, והיא לתועלת למו לאמי מורתי מרת חי' כח בספ"ק דב"ק (טז:) וכבוד להעניק לנפטר הוא להקד ואת שם הספר קרא שיהא כל אחד ואחד מכיר כי עיקר ההתעוררות והדח כל מאמרי שנדפסו כבר ו תהלה לקל, ביום א

האברך הנחמד והנעים ר' היה שם משתה גדול, כ להשי"ת, שיברך את הווג התורה, בחסידות, כפרישו בקרוב לדור בקביעות בא וראיתי לי לחובה נעי אהרן ישעיה שפירא, ז"ל חורה, ובמיוחד בעריכת ס שנינו יחד לרווח רוב נחו וכמו כן אברך לכב' יהודית שהעניקו לי מילגו וברכות לראש משבי שהצלית להרים את קרן

עליה למרום שבית שבי, שע"י יגיעה ועמל ומלחמתה של תורה יכול האדם לקנות את התורה — בקנין של כיבוש מלחמה, שחיה' שלו וקנוי' אליו, וכדרשת רבא במס' עבד"ו (יט.) עה"פ כי אם בתורת ד' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה, דמתחילה נקראת על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו, ופרש"י (שמה), על שמו של אותו תלמיד שטרח בה. וב"ה, זכיתי לברר כמה ענינים מחדשים בתורה, וגם זכיתי לקנות בקנין של כיבוש מלחמה חלקי שלי בתורת ד', והכל הי' בזכות אבותי, ובזכות רבותי, ובזכות תלמידי תורה דרבים, אשר זה כבר למעלה מעשרים וחמש שנים שאני מגיד שיעורים בישיבה, ומאוד מאוד אני מודה להשי"ת על כל זה.

והנה במשך שלשים השנה האחרונות פרסמתי כמה מאמרי חידו"ת בירחונים שונים, וחיבורי זה הוא ליקוט מכמה מאותם המאמרים. והמעייץ יראה שסגנון כתיבתי השתנה במשך השנים, ולא נכתבו כל המאמרים בנוסח אחד, וכן יראה הקורא שיש בכמה מקומות כפילות ענינים ממאמר למאמר, כי לכתחילה לא נכתבו הדברים לשם חיבור ספר, אלא כל מאמר וכל קונטרס נכתב כשעחו כדבר נפרד בפנ"ע, והדברים נתחדשו בזמנים שונים וגם נכתבו בזמנים שונים, ובזמן שהכנתי את המאמרים לספרי זה, רק תיקנתי את הדברים במקצת פה ושם מבלי לשנות את עיקר סגנונם. ועפ"י עצתו של ידידנו וידיד משפחתנו מרן הגאון הרב דוד ליפשיץ, שליט"א, זקן רמ"י הישיבה אצלנו, רק הכנסתי לספרי זה המאמרים שנכתבו מלכתחילה לשם ביאורי סוגיות ולפולפולא בעלמא, והשמטתי כל אותם המאמרים שנכתבו מלכתחילה לשם ברור הלכה למעשה, ועוד חזון למורע.

ובסוף הספר הוספתי שו"ת אחת שנערכה ע"י אבי מורי הרב אלימלך שכטר, הי"ו, (אשר גם הוא ר"מ אצלנו בישיבה), אשר כבר נדפסה לפני כמה שנים, וראיתי לחזור ולהדפיסה יען היותה דבר נחוץ לדינא, והיא לתועלת למורי הוראה. וקראתי את שם הקונטרס שהוא ציון לנפש חיה, להיות למוכרת לאמי מורתי מרת חי' בת ר' יוסף, ע"ה, שנפטרה בקיץ שעבר ביום י"א מנ"א, שנת תש"ג, ואיחא בספ"ק דב"ק (טז): וכבוד עשו לו במותו, מלמד שהושיבו ישיבה על קברו, שהכבוד הכי גדול שאפשר להעניק לנפטר הוא להקדיש לימוד התורה לזכרו.

ואת שם הספר קראתי ארץ הצבי, ראשית כל כי שמי בקרבנו. ועוד שכמו שבארץ הצבי בעינין שיהא כל אחד ואחד מכיר את חלקו. כן הדבר ג"כ בתורה, וכנ"ל, וחיבורי זה הוא חלקי שלי. ועוד, כי עיקר ההתעוררות והדחיפה להדפסתו בא מרבתי מחברי ומתלמידי שבא"י, שביקשו ממני ללקט את כל מאמרי שנדפסו כבר ולהכניסם לספר.

ותהלה לקל, ביום א' דר"ח תמוז שעבר התחתנה בתי הבכורה אביבה מרים, תחי', עם תלמידי האברך הנחמד והנעים ר' דוד יחזקאל למשפחת אנגלמאיר, שיחי', והיתה שמחה גדולה עד למאד, וגם היה שם משחה גדול, בו השתחפו כמה גדולי תורה ומיקירי תלמידי ישיבתנו, שיחי', ותפילתנו להשי"ת, שיברך את הווג הצעיר בכל מילי דמיטב, בין ברוחניות ובין בגשמיות, ויזכו לעלות במעלות התורה, בחסידות, בפרישות, בקדושה, ביראת שמים וביראת חטא, ובכל מדות קדושות וטהורות, ויעלו בקרוב לדור בקביעות בארץ הצבי בגילה וברנה, כאשר עם לבכם.

וראיתי לי לחובה נעימה לקבוע ברכה מיוחדת לאשתי החשובה, שושנה חי' ריזל תחי' בת מוהר"ר אהרן ישעיה שפירא, ז"ל, שתמיד עזדה אותי משך כל השנים בלימדי וכשיעורי ובכתיבתי דברי תורה, ובמיוחד בעריכת ספרי זה, ושגידלה את כל בנינו היקרים, שיחי', לתורה וליר"ש, ויה"ר שנוכה שנינו יחד לרוות רוב נחת של תורה מכולם.

וכמו כן אברך לכב' יקירי ד"ר יעקב האכבוים, שיחי', ולשאר חברי הנהלת קרן הזכרון לתרבות היהודית שהעניקו לי מילגה מכובדה לסייעני בהכנת הספר לדפוס.

וברכות לראש משביר יחולו על ראשו של כב' ידידנו נשיא ישיבתנו הר"ר נחום לאם, שליט"א, שהצליח להרים את קרן התורה במוסדנו, ויהי ד' עמו שילך בכוחו זה לעשות עוד גדולות ונפלאות

ל מגיל הבר-מצוה שלי ועד מה מגדולי התורה והיראה, 'טשיק, ישלח לו ד' מהרה אגדה — בריבוי שיעוריו, מלא הבית כולו אורה, והיו זשוט לא היו להם הכלים ויהת-חולין שלו לא הבינו, ר מעולם לא עלו על לבו, לילה — לשכינה שתסתלק

ענין זה הוא שלכל אדם ואיחא בס' מגלה עמוקות פנ"י לקידושין (ל.) מש"כ ! לא חסיג גבול רעך אשר ל, בא"י עובר בשני לאוין, כרי ר"י, ודברי ר"י בדברי ביאור באמת, א' מ"ט יש קרקע בחו"ל. וב', איזה קעות שבא"י.

בט ראובן ושבת גד וחצי כל יושביה עליה ולא בומן בבנימין, יהא יובל נוהג, וב"ם פ"י משמיטה יובל צות ספירת שנות שמיטין כל אחד מכיר את ארצו, לא התחילה עד לאחר בים. וממילא נראה לומר כ פוגם במקצת בקדושת מכיר את חלקו. והוה גדר ע"י מה שמערכבים את

ברי ר' יהושע דברי ר"י לכל אדם מישראל יש לו כל החלקים יחד, וכמו את חלקו, ה"נ בקדושת ברי ר"י, ושלא להחליפן זו"כ המחליף דברי ר"א חל רעך.

(וישב ממנו שכי, שהוא התורה ע"י משה רבנו,

להגדיל תורה ולהאדירה, ויה"ר שנזכה כולנו לרוות רוב נחת מכל תלמידינו, ושיהיו אלופינו בתורה מסובלים במצוות, אין פרץ ואין יוצאת וכו'.
וברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת, ברכה מיוחדת למשפחת שארף שיחי, מוקירי תורה ומוקירי רבנן, על שתרמו מממונם בעין יפה להוציא לאור ספרי חידו"ת מאת רמ"י ישיבתנו, ואף ספרי זה בכלל, הזכות התורה תעמוד להם ולזרעם, שלא תמוש התורה מפיהם ומפי זרעם מצתה ועד עולם.
לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי.

ד' אב, שנת תשנ"א

ברכות (יב.) היכא ז

בידיה וקסבר דחמרא הוה
דחמרא, וסיים בדשכרא,
אולינן או בתר תתימה או
את דברי הרי"ף, דהשתא
אולינן לקולא, ואפילו
בשכרא יצא. ועי' או"ח
להלכה, דספק ברכות ל
(סוף הסימן בא"א), דה
בשנים, היינו אפילו לעיכו
לברך בא"ה אמ"ה פוקח
וזוקף כפופים, דאינו יוצ
וטוב לצאת בראשונה, וח
אסורים וברכת זוקף כפו
כיון לברך מתיר אסורי
פוקח עורים ומתיר אס
מתיר אסורים, אע"ג ד
עורים, היה יוצא י"ח ז
כיוון אליה מתחילה, וסי
ובביאור ד"ו נראה
התוס' ברכות שם בהך אי
ליה, והלא מצוות א"צ
שכתב לחלק דאפילו מי
כונה, ה"מ בדבר שיש בו
לולב, דאמרינן מדאגבה
במצוה החלויה באמירה
וכו'. ועיי"ש בהגהת הב"י
הגמ' רפ"ב דברכות, ש
צריכות כונה או לא, י
נתכוין לצאת, הרי להדיא
ואמירה נמי שייכא הך פי
כתב בביאור דברי הרי"י
דנסתפקו, ולא בשאר מצ